

Шпак Т.С., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Толкачова І.А., к.ю.н., доцент

ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСТВА ЯК КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ

Термін «громадянин» виник у середньовіччі, коли в результаті роботи були створені міста і соціально-політична система зі своїм інститутом середньовічного міського громадянства. У національній літературі громадянство давно визначається як приналежність до держави. У радянській літературі громадянство визначалося як особливі політико-правові взаємовідносини людини з державою, які ґрунтуються на юридичному визнанні особи громадянином і які реалізуються шляхом поширення суверенної влади держави на таку особу, незалежно від місця проживання.

В науці конституційного права громадянство прийнято розглядати в різних аспектах: як правовий інститут, суб'єктивне право людини та її правовідносини. Ці структурні елементи громадянства, безумовно, різні за своїм змістом і призначенням, але в той же час між даними «юридичними поняттями громадянства існує тісний, нерозривний зв'язок. Громадянство як суб'єктивне право існує в правовідносинах громадянства, до яких застосовні норми інституту громадянства» [1, с. 164].

Громадянство є однією з істотних ознак державного суверенітету. Кожна держава визначає зміст прав і свобод громадян, межі їх здійснення, встановлює заборони та відповідальність за їх порушення, визначає порядок набуття й припинення громадянства. Тільки громадянин може користуватися повним обсягом прав і свобод, які надає йому держава [2, с. 101]. Так, наприклад, іноземець не має політичних прав, без яких особа не може втручатися у державні справи, шляхом прямого голосування обирати чи бути обраною; не має право на безкоштовну освіту тощо.

Конституцією України закріплено, що в Україні існує єдине громадянство (ст. 4) [3]. Єдине громадянство в Україні є умовою стабільності політичної і соціальної ситуації в країні, усуває моральну напругу, національну конфронтацію людей, які на засадах спільної патріотичної мети і солідарності будують незалежну державу Україну. Встановивши принцип єдиного громадянства, Конституція України вносить цим упорядкованість і врегульованість у суспільні процеси. У свою чергу, це дає можливість координувати й узгоджувати інтереси

різних соціальних груп і політичних сил, підводити правову основу під складну систему зв'язків і відносин людей у суспільстві [4, с. 198]. Принцип єдиного громадянства має декілька аспектів: по-перше, єдине громадянство держави Україна означає, що не можуть існувати громадянства окремих адміністративно-територіальних одиниць України. По-друге, єдине громадянство України означає, що якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України». Те ж саме правило застосовується і до іноземців, які набули громадянство України, тобто вони у правовідносинах з Україною вважаються тільки громадянами України, не беручи до уваги належність їх до іншого громадянства [5, с. 267].

У підсумку можна сказати, що громадянство України забезпечує широкий спектр прав і свобод у різних сферах життя. Відповідно до чинного законодавства, громадяни України мають право брати участь в управлінні державними справами шляхом участі у виборах, всеукраїнських та місцевих референдумах. Громадяни України також мають інші, не менш важливі права і свободи, право вимагати від держави захисту їх прав. Важливими є також положення Конституції України та Закону «Про громадянство України» про те, що громадянин України не може бути висланий за межі України або виданий іншій державі. Тільки за посередництва громадянства виникає міцний і стійкий у просторі і часі політико-правовий зв'язок між державою та окремою особою, який дає індивіду і державі право на повне використання всіх переваг, що впливають з їхніх взаємних прав та обов'язків.

Література

1. Советское государственное право / под ред. И.Е. Фарбера. Саратов, 1979. 323 с.
2. Толкачова І.А. Підстави набуття громадянства в Україні і країнах СНД. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 101–105.
3. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Толкачова І.А. Конституційний принцип єдиного громадянства. *Право України*. 2009. № 11. С. 196–200.
5. Толкачова І.А. Значення принципів громадянства України для реалізації прав та свобод людини і громадянина. *Право України*. 2010. № 12. С. 266–271.